

Міжнародні перевезення вантажів в Україні: юридичні ризики та практичні аспекти для бізнесу

Вступ

1. Застосовне право та міжнародне регулювання перевезень
2. Договори міжнародного перевезення: ключові ризики для бізнесу
3. CMR-накладна та відповідальність перевізника
4. Розподіл ризиків у міжнародних перевезеннях та відповідальність сторін
5. Форс-мажор та логістичні ризики в умовах війни
6. Митні та ПДВ аспекти міжнародних перевезень
7. Юридичний супровід міжнародних перевезень в Україні

В

Міжнародні перевезення є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності українського бізнесу. В умовах ускладненої логістики, зміни маршрутів та підвищених ризиків затримок навіть незначні помилки у договірному регулюванні чи документальному оформленні можуть призвести до фінансових втрат або спорів. Зменшити такі ризики та забезпечити належне виконання зобов'язань допомагає своєчасна правова перевірка умов перевезення.

1. Застосовне право та міжнародне регулювання перевезень

Для українських компаній міжнародні перевезення завжди пов'язані з питанням визначення права, яке регулює відносини сторін. У більшості випадків це не лише умови договору, що були погоджені контрагентами, а й міжнародні норми, які застосовуються незалежно від волі сторін.

Для міжнародних перевезень ключове значення має Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів. Вона застосовується, якщо місце завантаження та місце доставки знаходяться в різних державах, і хоча б одна з них є учасником Конвенції.

На практиці сторони часто вказують у договорі застосовне право, наприклад, прямо визначене право певної юрисдикції. Водночас це не завжди виключає дію міжнародних норм. У результаті частина питань регулюється договором, а частина – імперативними положеннями Конвенції.

Окремий ризик виникає тоді, коли у договорі взагалі не визначено застосовне право або зроблено це загальними формулюваннями. У таких випадках збільшується непередбачуваність вирішення спору, оскільки доводиться застосовувати колізійні норми та міжнародні правила.

До прикладу, українська компанія укладає договір з польським перевізником і погоджує застосування польського права. Однак, сторони не визначають застосовне право. У разі спору щодо пошкодження товару кожна зі сторін обґрунтовує свою позицію різними правовими підходами, що ускладнює прогнозування результату спору. У таких ситуаціях ключове значення все одно матиме застосування Конвенції.

2. Договори міжнародного перевезення: ключові ризики для бізнесу

На практиці міжнародні перевезення не завжди оформлюються повноцінним договором. Для українського бізнесу досить поширеною є ситуація, коли сторони обмежуються лише заявкою на перевезення або перепискою в електронній формі. Формальний договір при цьому не підписується або ж підписується постфактум.

У таких випадках основні умови перевезення фактично визначаються окремими заявками: маршрут, вартість, строки доставки та параметри вантажу. Водночас загальні правила взаємодії сторін часто залишаються неврегульованими.

Наприклад, замовник регулярно передає вантаж перевізнику на підставі заявок через електронну пошту або месенджери. У разі виникнення спору щодо затримки вантажу сторони змушені доводити зміст домовленостей через листування, що ускладнює захист позиції кожної зі сторін.

Ще один поширений випадок, коли заявки містять лише базові параметри перевезення, але не визначають відповідальність сторін, порядок пред'явлення претензій або застосовне право. У результаті ці питання вирішуються вже постфактум у судовому порядку.

Також трапляються ситуації, коли перевізник залучає третіх осіб для виконання перевезення без належного договірного оформлення ролей у ланцюгу перевезення. До прикладу, фактичне перевезення здійснюється іншим субпідрядником, який не зазначений у товарно-транспортних документах. Це ускладнює визначення відповідальної сторони у разі втрати або пошкодження вантажу.

Чітке договірне врегулювання міжнародного перевезення дозволяє визначити права та обов'язки сторін, а також мінімізувати ризики правової невизначеності у разі спору.

3. CMR-накладна та відповідальність перевізника

Відповідно до Конвенції перевізник, як правило, несе відповідальність за втрату, пошкодження вантажу та затримку доставки. Для українських та іноземних компаній особливе значення мають правильне оформлення транспортних документів, строки подання претензій та належне документальне підтвердження стану вантажу.

До прикладу, якщо під час прийняття вантажу перевізник не зазначив зауважень щодо стану упаковки в CMR-накладній, а під час доставки виявлено пошкодження товару, виникає складність у визначенні моменту, коли саме та з чийої вини це пошкодження відбулося. У таких випадках

вирішальне значення має саме первинна фіксація стану вантажу в товарно-транспортних документах.

Також нерідко трапляються ситуації, коли CMR-накладна підписана лише однією зі сторін або відсутній підпис одержувача. У такому випадку виникають складнощі з підтвердженням факту належного завершення перевезення та моменту переходу відповідальності за вантаж.

На практиці також важливе значення має узгодженість усіх супровідних документів. Розбіжності між CMR-накладною, інвойсом, пакувальним листом або митною декларацією можуть створювати додаткові питання щодо ідентифікації вантажу та його характеристик.

Правильне оформлення CMR-накладної дозволяє зменшити ризики спорів між сторонами та забезпечити належну доказову базу у разі виникнення претензій.

4. Розподіл ризиків у міжнародних перевезеннях та відповідальність сторін

Міжнародні перевезення, пов'язані з Україною, можуть супроводжуватися додатковими логістичними та юридичними ризиками, включаючи затримки на кордоні, зміну маршрутів, митний контроль та участь декількох перевізників у ланцюгу поставки.

Пов'язана стаття: Зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції в Україні

Розподіл ризиків у міжнародних перевезеннях напряму пов'язаний із визначенням моменту, коли відповідальність за вантаж переходить від однієї сторони до іншої. На практиці саме це питання найчастіше стає предметом спорів між контрагентами.

Загальний підхід полягає в тому, що перевізник несе відповідальність за збереження вантажу з моменту його прийняття до моменту видачі одержувачу. Водночас межі цієї відповідальності залежать від умов договору, транспортних документів та міжнародного регулювання, зокрема положення Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів.

Під час перевезення нерідко трапляються затримки на етапі митного контролю. До прикладу, вантаж прибуває до країни призначення, але через помилки в митних документах затримується на декілька днів. У таких ситуаціях виникає питання, чи несе перевізник відповідальність за прострочення доставки, якщо затримка була спричинена діями третіх осіб або недоліками митного оформлення з боку відправника.

Також на практиці поширені ситуації, коли сторони погоджують доставку в умовах «обмеженого часового вікна», але не деталізують наслідки його порушення. У результаті навіть незначне відхилення від строків може призводити до спорів щодо штрафних санкцій або компенсації збитків.

Окрему роль відіграють умови договору, оскільки саме вони визначають момент переходу ризиків між сторонами. Наприклад, у разі передачі вантажу

перевізнику ризик його втрати або пошкодження може перейти до покупця ще до завершення поставки, залежно від погоджених сторонами умов.

Важливим є також питання меж відповідальності перевізника. Часто відповідальність обмежується міжнародними правилами перевезень і умовами договору, тому навіть у разі значних втрат розмір відшкодування може бути суттєво нижчим за фактичні збитки.

5. Форс-мажор та логістичні ризики в умовах війни

Воєнний стан в Україні створює додаткові ризики для міжнародних перевезень, включаючи пошкодження інфраструктури, обмеження руху транспорту, затримки на кордоні та тимчасове закриття логістичних маршрутів. У таких ситуаціях особливого значення набувають форс-мажорні положення договорів.

До прикладу, у період воєнних дій або загострення безпекової ситуації можуть вводитися обмеження на пересування вантажного транспорту окремими маршрутами або регіонами. У таких випадках перевізник фактично не має можливості виконати доставку у погоджені строки, навіть за наявності всіх необхідних документів і ресурсів.

Пов'язана стаття: [Контракти SAFTA в Україні: застереження про форс-мажор](#)

Інший поширений випадок стосується черг та обмежень на кордонах. До прикладу, через посилення митного контролю або тимчасове закриття окремих пунктів пропуску транспортні засоби можуть простоювати на кордоні протягом тривалого часу. Це напряму впливає на строки доставки, хоча не завжди залежить від дій перевізника.

Окрему категорію складають затримки, пов'язані з діями третіх осіб, зокрема митних або прикордонних органів, коли перевірки вантажу займають значно більше часу, ніж передбачалося при плануванні перевезення.

У подібних ситуаціях ключове значення має правильна кваліфікація обставин, їх належне документальне підтвердження, а також невідкладне повідомлення контрагента про затримку, оскільки саме це визначає можливість звільнення сторони від відповідальності за порушення строків або інших умов.

6. Митні та ПДВ аспекти міжнародних перевезень

Міжнародні перевезення також пов'язані з питаннями митного оформлення, ПДВ та правильного документального супроводу. Помилки у митних документах можуть призводити до затримки вантажів, додаткових митних платежів або спорів із митними органами України.

На практиці значна частина затримок у міжнародних перевезеннях виникає саме через помилки або неточності в митних документах. Наприклад, неправильне зазначення коду товару або його вартості може призвести до додаткової перевірки вантажу та призупинення його оформлення.

Також поширеними є ситуації, коли відсутні або неповністю оформлені супровідні документи, зокрема інвойс або пакувальний лист. У таких

випадках митні органи можуть вимагати додаткові пояснення або документи, що фактично збільшує строки доставки.

Окрему увагу слід приділяти визначенню митного режиму. Наприклад, залежно від мети переміщення вантажу може застосовуватися режим імпорту, транзиту або тимчасового ввезення. Неправильне визначення режиму може призвести до додаткових митних платежів або необхідності повторного оформлення вантажу.

Податкові аспекти також мають значення для сторін перевезення. Зокрема, йдеться про правильне визначення бази оподаткування, застосування податку на додану вартість при імпорті товарів та підтвердження права на податковий кредит у покупця.

Часто трапляються ситуації, коли через помилки в оформленні документів покупець не може підтвердити податковий кредит з податку на додану вартість, що фактично збільшує фінансове навантаження на операцію.

Коректне митне та податкове оформлення міжнародного перевезення є критичним елементом, що впливає не лише на строки доставки, а й на загальну вартість та фінансову ефективність операції.

7. Юридичний супровід міжнародних перевезень в Україні

Українським та іноземним компаніям рекомендується приділяти особливу увагу умовам договорів перевезення, включаючи відповідальність сторін, застосовне право, форс-мажор, митні процедури та порядок вирішення спорів. Належне юридичне структурування міжнародних перевезень дозволяє суттєво зменшити комерційні та операційні ризики.

DLF attorneys-at-law консультує українських та іноземних виробників, логістичні компанії, постачальників та міжнародних інвесторів щодо міжнародних перевезень, відповідальності за CMR, митних і ПДВ питань, договірної структури та логістичних ризиків в Україні. Наші юридичні послуги включають підготовку та аналіз договорів перевезення, механізмів розподілу ризиків, супровід спорів, аналіз форс-мажору, митний комплаєнс та постійний юридичний супровід міжнародних транспортних операцій.